

הרב שלמה לוונשטיין שליט"א לקט פירושים מתוך שיעור פרשת שבוע בביהכ"ס "דברי שיר" רח' זכריה 4 ב"ב יום חמישי בשעה 22:00

גליון מספר 258

ואתחנן תשע"ב

אפשר לאמרו, מלמד שנתעטף הקדוש ברוך הוא כשליח צבור, והראה לו למשה סדר תפלה. אמר לו: 'כל זמן שישראל חוטאין – יעשו לפני כסדר הזה, ואני מוחל להם'."

מהו "יעשו לפני כסדר הזה"? בפשטות משמע שלא די באמירת י"ג מדות, אלא יש לעשות ולקיים את המדות הללו בפעל. וכיצד? על כך אמרו חז"ל (סוטה י"ד ע"א): "וכי אפשר לו לאדם להלך אחר שכינה? אלא להלך אחר מדותיו של הקב"ה". וכן אמרו (שבת קל"ג ע"ב): "הוי דומה לו: מה הוא חנון ורחום – אף אתה היה חנון ורחום". ועל כך אמר הקב"ה: "כל זמן שישראל חוטאין, יעשו לפני כסדר הזה" – אם יעשו ויקיימו בעצמם את מדותי, אני מוחל להם על חטאייהם.

מאיך גיסא אפשר לומר ש"יעשו לפני כסדר הזה" הכונה שיאמרו סדר י"ג מדות, שאם תמצוי לומר שהכונה שיעשו ויקיימו את מדותיו של הקב"ה, היאך יתכן לקיים את מדת "ק-ל"? על כרחך ש"יעשו" היינו שיאמרו בפייהם.

ורמז לדבר: בתפלת "ק-ל מלך" אנו אומרים: "ק-ל הורית לנו לומר שלש עשרה", הינו שבאה מדת "ק-ל" ומורה לנו שכוונת הקב"ה באמרו: "יעשו לפני כסדר הזה" היתה "לומר שלש עשרה".

לפי זה באר ה"ילקוט הגרשוני" בשם רבי מרדכי בנעט את דברי משה רבנו אל הקב"ה:

משה רבנו בקש שימחל לו ה' ויכניסו אל הארץ, שהלא אמר לו ה': "יעשו לפני כסדר הזה, ואני מוחל להם". והרי אין הכונה שיש לעשות ולקיים בפעל את מדות ה', שהלא "מי ק-ל בשמים ובארץ אשר יעשה כמעשיך וכגבורתך" – אי אפשר לילוד אשה לקיים בפעל מדת "ק-ל", ועל כרחך הכונה לאמירת סדר י"ג מדות. וכיון שדי בכך כדי שימחל עווננו, יכול משה לבקש מאת ה': "אעברה נא ואראה את הארץ הטובה".

ענה לו הקב"ה: מה שבכח האדם לעשות – עליו לעשות. מה שאי אפשר לו לעשות – עליו לומר, אבל לא מספיקה אמירה פעם אחת, צריך לומר כמה וכמה פעמים. וממך אני מבקש: "אל תוסף דבר אלי עוד בדבר הזה".

"ויתעבר ה' בי למענכם ולא שמע אלי ויאמר ה' אלי רב לך אל תוסף דבר אלי עוד בדבר הזה" (ג, כו)
ידוע שאנשים מעונינים שיהיה להם רב גדול וקדוש, כדוגמת הגאון מוילנא או הבעש"ט. דא עקא, שלא

"ואתחנן אל ה' בעת ההוא... ה' אלקים אתה החלות להראות את עבדך את גדלך" (ג, כג-כד)

ברש"י: ואתחנן – אף על פי שיש להם לצדיקים לתלות במעשיהם הטובים, אין מבקשים מאת המקום אלא מתנת חנם.

כתב הש"ך לבאר את דברי משה רבנו, כי הנה על הפסוק: "ויאמר אני אעביר כל טובי על פניך" (שמות לג, יט) מובא במדרש: "באותה שעה הראה ה' למשה את כל האוצרות של מתן שכר המתוקנים לצדיקים.

שאל משה רבנו: 'אוצר זה של מי הוא?'

וה' ענה לו: 'של עושי מצוות'.

– 'והאוצר הזה של מי הוא?'

– 'של מגדלי יתומים'.

– 'והאוצר הזה של מי הוא?'

– 'של גבאי צדקה'.

וכן כל אוצר ואוצר.

לאחר מכן ראה משה אוצר גדול. אמר: 'אוצר זה של מי הוא?'

אמר לו הקב"ה: 'מי שיש לו אני נותן משכרו, ואם אין לו, אני נותן לו חנם מזה האוצר, שנאמר 'וחנתי את אשר אחן'."

כששמע זאת משה רבנו אמר לה': "אני רואה שיש לך 'גמ"ח', שהרי 'אתה החלת להראות את עבדך את גדלך', ואם כך – תן גם לי מאוצר זה".

וה"דבר שמואל" כתב שמשה רבנו הסתמך על דבר אחר. על פי דברי חז"ל שאומרים על הפסוק: "מי הקדימני ואשלם" – שהקב"ה אומר, ממי בקשתי שיעשה ברית מילה לפני שנתתי לו בן, תמיד אני נותן לאדם את הנצרך לו לפני קיום המצוה, למרות שלא מגיע לו, ומבקש שיעשה את המצוה. אמר משה: "אתה החלת להראות את עבדך את גדלך ואת ידך החזקה" – הרי אתה תמיד מתחיל לתת. תן גם לי, אפוא, מאוצר של מתנת חנם.

"אשר מי ק-ל בשמים ובארץ אשר יעשה כמעשיך וכגבורתך. אעברה נא ואראה את הארץ הטובה אשר בעבר הירדן" (ג, כד-כה)

מדוע לא זכה משה רבנו שתפלתו תתקבל, הרי סוף כל סוף בודאי אמר בתפלתו י"ג מדות של רחמים, ואמרו חז"ל (ראש השנה יז ע"ב): "ברית כרותה לשלש עשרה מדות שאינן חוזרות ריקם!"

והנה בגמרא (שם) איתא: "ויעבר ה' על פניו ויקרא' (שמות לד, ו), אמר רבי יוחנן: 'אלמלא מקרא כתוב אי

תמיד אותם אנשים ראויים להיות תלמידים של רב בסדר הגודל שהם מבקשים... פעם, כשבקשו למנות את אחד האדמו"רים, היו שהתנגדו לכך בטענה שהוא צעיר מדי. אמר אחד מגדולי הדור: רב הם רוצים שיהיה כמו רב של פעם, וחסידיהם הם רוצים להיות חסידים של היום, והדבר לא יתכן...

לפי זה – אומר ה"לחם לפי הטף" – נראה שזו כונת משה רבנו במלים: **"ויתעבר ה' בי למענכם"**. לפעמים הפרנס, הרב, יכול להיות גדול מאד, רק שהוא נמצא בדור נמוך, ולכן הקב"ה לא מניח לו להגיע למדרגה הגבוהה שהיה יכול להשיג לפי עבודתו. **"ויתעבר ה' בי"** – לא הניח לי להתעלות כפי רצוני. וזאת על שום מה? **"למענכם"** – כי זו מדרגת אנשי הדור.

"וזכרת כי עבד היית בארץ מצרים ויצאך ה' אלקיך משם ביד חזקה ובזרע נטויה על כן צוך ה' אלקיך לעשות את יום השבת" (ה, יד)

האמנם מצות השבת באה בגלל היותנו עבדים במצרים ומכיון שהוציאנו ה' ממצרים?

על דרך הפשט יש לומר, כי **"וזכרת כי עבד היית בארץ מצרים"** בא כנתינת טעם לנאמר בפסוק הקודם שאף העבדים מצווים על שמירת השבת.

ובספר **"בן פורת יוסף"** הביא לפרש על פי המובא בבעל **הטורים** (שמות א, א): **"את יעקב אישי – סופי תבות 'שבת', לומר לך שבשביל שבת ומילה ששמרו במצרים נגאלו"**.

זהו שאומר הכתוב: **"וזכרת כי עבד היית בארץ מצרים ויצאך ה' אלקיך משם"** – בזכות השבת ששמרו ישראל במצרים, **"על כן"** – מיד לאחר יציאת מצרים, אף קודם מתן תורה, **"צוך ה' אלקיך לעשות את יום השבת"**.

"ולא תגנב" (ה, יז)

אחד הדברים שבהם עלולים רבים להכשל הוא עון הגזל, כפי שאומרת הגמרא (בבא בתרא קסה ע"א): **"רב בגזל"**. לעתים, הגורמים לעון זה הינם חוסר תשומת לב ובורות בגדרי העברה, שבשלהם אין איש מבין שהמעשה שאותו הוא עושה – לגזלה יחשב.

הלוואות קטנות ובלתי מתכננות, שמוש בעט שבעליו אינם ידועים, קריאה בעתון השכן ללא רשותו או הפרעה בשעת השנה – הן דוגמאות מעטות להזדמנויות הרבות, שבהן עלולים, מבלי משים, להכשל בעוון נורא זה, המקטרג בראש, כמאמר המדרש (ויקרא רבה לג, ג): **"משל לסאה שהיא מלאה עוונות מי מקטרג בה – גזל"**.

בדרך צחות פרשו על כך את הפסוק (שמות כה, לו): **"מקשה אחת זהב טהור"** – ענין אחד 'קשה' קיים בעולם, והוא: לשמור על הזהב והרכוש שיהיו טהורים וכשרים לגמרי, ללא שמץ של גנבה...

זהירותו המופלגת של ה"חפץ חיים" בכל שמץ של חשש גזל הנה פרק מוסר בפני עצמו:

באחד הימים קבל ה"חפץ חיים" מכתב, שאליו צורפה תרומה. מאותו רגע ואילך היה טרוד מאד והתאמץ למצוא דרך להשיב את הסכום לתורם האלמוני.

נכנס אליו אחד מתלמידיו והקשה: **"מדוע לא יקח הרב'ה לעצמו את התרומה? – הלא היא נועדה לשמוש!"**.

נענה ה"חפץ חיים" ואמר: **"הבט וראה אלו תארים הוא כותב לי בראש המכתב, כל הסבה שהכסף נשלח הוא משום שהוא משוכנע שדבריו נכונים הם, אבל אני יודע שהדברים אינם אמת, ומשום כך – כסף זה אינו שייך לי כלל וכלל"**.

לצורך הדפסת ספרו, ה"משנה ברורה", העסיק ה"חפץ חיים" בחורים מהישיבה שיעברו על הגליונות, ולכל גליון שלם מחיר קבוע מראש.

והנה מוצא אותו אחד מתלמידיו חרד ומודאג מאד, לשאלתו הסביר לו ה"חפץ חיים": **"נכשלתי ברוב הגליונות יש עשרים שורות, ולפי זה קבעתי מחיר אחד לכולם. אך, הנה, התברר לי שבאחדים מהם נוספו שתי שורות בכל עמוד... קפחתי, אפוא, את פרנסתם של הבחורים שעברו על גליונות אלו בשתי שורות, וכיצד אוכל להשיב את הגזלה שגזלתי!"**

"ושמרת לעשות אשר ייטב לך ואשר תרבונו מאד כאשר דבר ה' אלקי אבתך לך ארץ זבת חלב ודבש" (ו, ג)

מה הקשר בין "ארץ זבת חלב ודבש" לנאמר קודם לכן בפסוק?

באר **רבי חיים קניבסקי שליט"א**, שהנה לכאורה צריך להבין מדוע הזכירה כאן התורה רק "ארץ זבת חלב ודבש", הלא ישנם שבעה מינים שנשתבחה בהם ארץ ישראל?

על כרחך צריך לומר, שאין הכונה כאן לחלב ולדבש ממש, אלא החלב הוא סמל לרבוי, והדבש סמל למתיקות.

הוא אשר כתוב: **"אשר ייטב לך"**, שיהיה לך טוב, כלומר מתוק; **"ואשר תרבונו מאד"** – לשון רבוי, וממשיך הכתוב ומביא לכך משל: **"ארץ זבת חלב ודבש"**.

